

IUNIE 1989

EDITATĂ ÎN COLABORARE CU COMITETUL JUDEȚEAN
DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ SUCEAVA

Amplă deschidere spre viitor

Indiscutabil acest an va fi înscris în eroica noastră istorie printr-o serie de împliniri care, fiind momente de referință ale acesteia, vor delimita, cu exactitatea spiritului științific, propriu politicii românești, traseul clarvizionar al unei epoci de mărețe și temeinice realizări. Noua și impresionantă victorie a poporului român — lichidarea datoriei externe — realizată, așa cum sublinia secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, „în deplină unitate, sub conducerea glorioasă a nostru partid”, reprezintă, de fapt, pentru prima dată în milenara existență a neamului, „deplină independență economică și politică a patriei noastre”. Așa cum s-a arătat la Plenara Comitetului Central al P.C.R., la Plenara F.D.U.S., cit și în Sesiunea M.A.N., toate acestea poartă amprenta gândirii și acțiunii personalității conducătorului partidului și patriei, care a imprumutat numele său acestui timp, definit cu mândrie patriotică „Epoca Nicolae Ceaușescu”. Este epoca în care poporul nostru a cunoscut și cunoaște succese remarcabile în făurirea socialismului și în ridicarea nivelului său de trai material și spiritual, în dezvoltarea științei, culturii și în întărirea independenței și suveranității României.

Programul partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare spre comunism, Programul ideologic, tezele tovarășului Nicolae Ceaușescu formulate la marele forum al democrației muncitorești-revoluționare din noiembrie 1988, cuvântările secretarului general al partidului rostite în eferescenta primăvară politică a acestui an sînt tot atitea documente care alături de Programul directiv, ce urmează să fie dezbătut de întregul nostru popor și va fi adoptat de cel de-al XIV-lea Congres constituie un amplu și general cadru de muncă pentru întregul popor în vederea ridicării continue a țării noastre pe noi trepte de progres și civilizație.

Intr-un profund spirit științific, realist, întemciat pe aplicarea creatoare, la condițiile concrete ale patriei noastre, a principiilor socialismului — definitoriu pentru întreaga activitate a partidului, bazat pe o exactă analiză a rezultatelor obținute și a posibilităților de care dispune economia noastră socialistă, ansamblul direcțiilor de dezvoltare a patriei ofera o amplă imagine a viitorului.

„Un rol hotărîtor îl va avea în deceniul următor activitatea științifică, de perfecționare a învățămîntului, de ridicare a nivelului de conștiință revoluționară a tuturor oamenilor muncii. Așa cum am declarat la Plenara Comitetului Central, în deceniul următor poporul nostru trebuie să devină un popor cu o înaltă conștiință revoluționară, înarmat cu cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii universale, ca România să devină o puternică forță a științei și culturii. Aceasta înseamnă victoria comunismului în patria noastră!”, sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu la Marea adunare a oamenilor muncii din Capitală, cînd, într-o atmosferă de înaltă vibrație patriotică, la fel ca în toate adunările organizate la inițiativa și la voința colectivă de oameni ai muncii, ale organismelor democrației muncitorești-revoluționare, din municipii, orașe, din centre muncitorești și din mari platforme industriale din întreaga țară, poporul, strîns unit în jurul partidului, al secretarului său general, a exprimat într-o deplină unanimitate, cu nemărginită încredere și devotament, voința națiunii de a ridica patria pe noi trepte de dezvoltare, de a înfăptui pe pămîntul țării noastre visul de aur al omenirii, comunismul.

Sînt cuprinse, în acest amplu program de progres, direcțiile importante de acțiune în care și oamenii de cultură și artă își aduc contribuția, prin operele lor, la înălțarea continuă a societății noastre spre culmile înalte ale socialismului și comunismului.

În ampla deschidere spre viitor, a dezvoltării economice și sociale, funcțiile culturii socialiste capătă noi dimensiuni. Modernizarea proceselor de producție, introducerea pe scară largă a progresului tehnic și a tehnologiilor avansate determină lărgirea orizontului cultural și științific. A tinde spre formarea unei culturi armonioase, bazată pe marile valori spirituale aflate în patrimoniul poporului și omenirii și spre deschiderea îndrăzneță spre nou, reprezintă nu numai o constantă afirmată întotdeauna de secretarul general al partidului, ci și o responsabilitate, un însuflețitor angajament patriotic al fiecărui creator de valori spirituale. Contribuind în mod specific la îmbogățirea orizontului cultural al oamenilor muncii, literatura își aduce astfel, prin creațiile sale, o legitimă complementaritate spre desăvîrșirea personalității umane, în timp ce exprimarea prezentului măreț, în opere durabile, devine o misiune nobilă a artistului zilelor noastre.

P. B.

Desen de Ion MAFTEI

Xenopol și Eminescu

Cunoscutul istoric junimist A. D. Xenopol a jucat un rol însemnat în difuzarea poeziei eminesciene în sinul publicului larg cititor din ultimele decenii ale secolului al XIX-lea. El este, după T. Maiorescu și V. G. Morțun, cel de al treilea editor al poetului și cel dintîi care încearcă să ofere un tablou complet al poeziei eminesciene, publicate sau rămase în manuscris pînă la acea dată, la fel cum a procedat și în cazul operelor lui Creangă.

Dar să urmărim, în preambul, istoricul relațiilor dintre cei doi marcanți membri ai Junimii și evoluția raporturilor dintre ei. Cei doi se cunoscuseră personal cu ocazia serbării de la Putna din vara anului 1871, tînrul student berlinez Xenopol fiind ales de juriul special constituit în acest scop (recte de Alecsandri, Maiorescu și Pogor) să țină discursul festiv din partea studenților organizatori. Pentru selectarea discursului, care trebuia redactat de un student român, indiferent din ce centru universitar, se declarase concurs, dar în cele din urmă, după prezentarea discursului lui

Xenopol, ceilalți au renunțat a mai prezenta lucrări. Așa se face că la 15/27 august, el a rostit Cuvîntarea festivă... la serbarea națională pe mormîntul lui Ștefan cel Mare, care s-a publicat apoi sub acest titlu în *Convorbiri literare*, vorbire în care agita ideea națională, invitînd pe toți românii la o mai strînsă colaborare „ce este menită a așeza temeliele pe care timpul va ridica odată viitoarea Românie” și cerînd tinerilor săi confrăți inițierea eforturilor ca „să lucreze neobosit, fiecare în parte și toți împreună, spre aflarea și răspîndirea mijloacelor care vor putea să înlesnească înrădăcinarea credințelor, năzuințelor și speranțelor noastre comune în unul și același viitor și să asigure împlinirea aceluși viitor însuși”.

După încheierea studiilor berlineze și întoarcerea la Iași, Xenopol îl va întîlni pe Eminescu în saloanele Junimii, căci istoricul a fost însărcinat cu redactarea proceselor verbale ale Junimii pe anii 1871—1874. Cei doi se vor regăsi apoi și în calitate de conferențieri la prelecțiunile populare ale Junimii, una dintre ele cea despre *Criticism*, atrăgînd în mod special atenția lui Eminescu, care îi consacra o dare de seamă în *Curierul de Iași*, mai ales că în conferință se atinsese și problema relației dintre Kant și muzică, idee pe care Eminescu o reține pentru a completa cu sugestiile noi tezele lui Enric Th. Köttscher din *Arta reprezentării dramatice*, unde, la pagina 383, el notează marginal: „Xenopol și muzica”.

Că poetul urmărea cu atenție scrisul și cariera ascendentă a lui Xenopol, o dovedește și o scrisoare a sa către Iacob Negruzzi din 16 4 septembrie 1870, în care Eminescu relatează: „Am vorbit cu Slavici pentru articolele asupra maghiarilor. Biețutul om s-a cam descurajat cînd a citit studiile lui Xenopol, pentru că simțea că n-o să poată scrie niciodată astfel”. Și, intr-adevăr, Xenopol era foarte apreciat și munațat la Junimea pentru aerul lui atotcunoscător, gata să scrie la cerere articole pe orice fel de temă, ceea ce l-a făcut pe G. Panu, memorialistul, să-l numească drept „enfant terrible” al grupării, atrăgînd atenția asupra „acelei sincerități naive care face fondul caracterului său”, ceea ce desigur a dus la o apropiere a legăturilor dintre istoric și cuplul Eminescu—Creangă.

Așa se face că Xenopol a rămas pînă la sfîrșit un admirator constant al operei poetului, mai ales că acest cult va fi întreprins apoi cu o fervoare rar întîlnită de cea de a doua soție a sa, Cornelia Gatovschi, alias Riria, mare admiratoare a operei eminesciene, cum reiese din scrierile sale rămase celebre în epocă, *Ultima rază din viața lui Eminescu*, poemul *Limia și Nicovera* (anagrama la Mihai și Veronica) ca și din poeziile *La mormînt și Lui Eminescu*

(continuare în pag. II)

Mircea POPA

autograf Mihai Eminescu

O, rămii

„O, rămii, rămii la mine,
Te iubesc atît de mult!
Ale tale doruri toate
Numai eu știu să le-ascult;

În al umbrei întineric
Te asemăn unui prinț,
Ce se uit-adine în ape
Cu ochi negri și cuminți;

Și prin vîietul de vatură,
Prin mișcarea naltei ierbi,
Eu te fac s-auzi în taină
Mersul cîrdului de cerbi;

Eu te văd răpit de farmec
Cum îngîni cu glas domol,

În a apei strălucire
Întinzînd piciorul gol

Și privind în luna plină
La văpaia de pe lacuri,
Anii tăi se par ca clipe,
Clipe dulci se par ca veacuri.”

Astfel zise în pădurea,
Boțî asupra-mi ctătinind;
Ștueram l-a ei chemare
Ș-am ieșit în cîmp rizînd.

Astăzi chiar de m-aș întoarce
A-nțelege n-o mai pot...
Unde ești, copilărie,
Cu pădurea ta cu tot?

EMINESCU LA PUTNA

Roua păscută de cerbi din Lună
Șoptește dulce cuvînt: Eminescu.

Tainicul murmur în silabe cuprins
Din veșnicia unui clopot rostește...

Trestia dorului a remușcare se-apeacă
Ivind dintr-un aer numele său

Gîndul Poetului cheamă — recheamă
De pe creanga de aur a veacului nostru

Și totul și toate pot fi întru El
Și puterii acesteia nimica nu-i scapă.

Gheorghe SILEA

A PRIVI

Lumina din noi

Pentru orice iubitor de înțelepciune (și nu numai), Eminescu reprezintă o aventură. Una în care ești chemat să te implicii cu totul și pentru care, mai devreme sau mai tîrziu, trebuie să dai mărturie. Orice cuvînt scris despre Eminescu poate deveni însă compromițător dacă el n-a izvorit cu adevărat din incandescența apropierei față de fenomenul Eminescu; miracolul rămîne mercur viu și proaspăt, căci este inepuizabil prin natura sa. Fiecare dintre noi are dreptul inalienabil la Eminescu, mai precis dreptul la ascultarea vocii tulburătoare a lumii care abia prin el devine inteligibilă pentru noi. Nu cred, de aceea, că mîile de pagini scrise despre marele poet te pot apropia cu adevărat de el, dacă nu te-ai priceput mai înainte a deștepta în tine lumina aceea veșnic nepieritoare, asemenea unei candelă veșnic aprinse. În fața lui Eminescu, nu mai contează de ești un om simplu sau un om foarte cultivat. El ne farmecă, ne invadează, ne cotopește după cum ne farmecă marea sau muntele, florile sau apele. Iubim pe Eminescu așa cum ve-

nerăm lucrurile sfinte din lume.

Nu l-am putea înțelege, nu i-am putea bănuși măcar măreția dacă n-ar fi ascunsă în sufețele noastre o dimensiune Eminescu, fără de care nu am putea exista sau am fi cu mult mai săraci. Am fost născuți, trăim și vom muri cu această lumină în noi. Spunîndu-i dimensiunea Eminescu, știu că nu am făcut decît s-o aproximez, neputînd s-o definesc exact. Nemărginirea și puterea ei, ale acestei lumi ce are ceva din taina științei divine din noi, nu le pot tălmăci în cuvinte. Le pot doar simți atunci cînd contempul, bunăoară, marea sau mă plimb prin pădure. Eminescu ne-a fost dat pentru a ne releva în cuvinte această lumină, pentru a ne face să ne vedem sufletul, cum se spunea într-un foarte frumos *Basm*. A-ți vedea sufletul înseamnă a deveni conștient de tine însuși, de locul tău în univers, de faptul că ești o particică (indispensabilă) a marelui Tot, înseamnă, în sfîrșit, a te vedea într-o lumină nouă așa cum ai fost încă de la începutul lumii. Și noi ne-am văzut și ne vedem permanent su-

fletul citîndu-l pe Eminescu.

Tot el, care era fără îndoială purtătorul unei voci ce se exprima năvalnic și misterios prin el, ne-a putut învăța să citim mai bine în jurul nostru, amintîndu-ne că în fiecare dintre noi „o lume își face încercarea”. Numai astfel îmi pot explica nevoia autentică de Eminescu. Cunoșc pe cineva, un om de o mare inteligență și sensibilitate, care de ani de zile, într-o noapte din fiecare an, niciodată aceeași, se retrage într-o cameră liniștită, mult după miezul nopții, pentru a recita cu voce tare, în singurătate, din versurile marelui poet. Eminescu citit cu voce tare în liniștea clară a nopții — aceasta este imaginea la care se cuvine să meditam cu toții. Visez atunci ca fiecare dintre noi să aibă în fiecare an o astfel de „noapte a sufletului” în care să se simtă înălțat și purificat pentru tot restul zilelor ce se vor scurge pînă cînd din nou versurile Poetului vor prinde a se rosti singure în liniștea nopții.

Aurelian CRĂIUȚU

Poate un veac

O întindere
și ora adormită
lângă genunchiul ei,
în așteptare o leghe-două
mai încolo
un rubaiat de-abia născut
în miinile poetului,
în palme
gata de zbor
și ora nu mai vine
și nici pe cine să trimiți nu ai
va sta oare acolo pină ce să treacă
un veac? Poate mai mult.

Marcel MUREȘEANU

De o sută de ani

de la 15 Ianuarie pină la 15 Iunie
trece o sută de ani
timp în care limba română
își adună cuvintele pe verticală

iar noi ne urcăm în acest arbore
să culegem rodul de aur
pentru masa noastră împărătească

Horațiu STAMATIN

Te caut, nu te găsc

O privire în care mi-am ascuns
singurătatea,
am lumea mea
va veni o zi
cînd flăcările sufletului bolnav
vor părăsi golful pustiu,
tot mai greu îți găsc mina
prin ceață,
plouă ca într-o toamnă nerodnică
e o rugă între noi.

Trăiesc pe o insulă

Lumina a rămas în urmă,
pațina de-a avea cit mai mult,
mă lipse de ziduri,
îmi respir mutilat aerul,
vorbesc și mă închid în viața mea
normală,
e mult de cînd
n-am mai băut un
pahar de apă curată,
lumina a rămas în urmă,
lucurile din mine,
se topesc, redevin
materia de la Naștere.

Cristian CĂPROIU

MORARIU, LECA (n. 25.VI.1888, Cernăuți — m. 15.XII.1963, Rîmnicu Vilcea). Studii secundare la Suceava. Între anii 1906—1910 a frecventat cursurile Facultății de Litere din Cernăuți. În 1922 își trece doctoratul cu prof. Sextil Puscariu, la Cluș, cu teza „Morfologia verbului predicativ român”. Profesor la liceele din Gura Humorului și „Aron Pumnul” din Cernăuți, pină în 1924. Din 1927, profesor titular la Universitatea din Cernăuți. Stabilît la Rîmnicu Vilcea, din 1944, și-a încheiat practic orice activitate didactică și culturală pină la stingerea din viață. Lucrări tipărite (cărți și broșuri): *De la noi* (Povești bucovinene), Suceava, 1915 (ediția a 6-a, Cernăuți, 1912); *Ce-a fost odată. Din trecutul Bucovinei*. Cernăuți, Ed. Glasul Bucovinei, 1922 (ediția a 2-a, București, 1926); *Frăținii Eminescu*, Cernăuți, 1923; *Războiul Troadei* (După codicele C. Popovici, 1926); *Isofia Brașoveană din 1784*, Cernăuți, 1924; *Morfologia verbului predicativ român*, I, Cernăuți, Ed. Glasul Bucovinei, 1924; *Drumuri moldovene* (Pe urmele lui Creangă), Cernăuți, 1925; *Institutorul Creangă*, Cernăuți, 1925; *Isofia Brașoveană*, Cernăuți, 1925; *Morfologia verbului predicativ român*, II, Cernăuți, Ed. Glasul Bucovinei, 1925; *De-ale lui Creangă*, Cernăuți, Ed. Glasul Bucovinei, 1926; *De vorbă cu stilistul I. Gorun*, Cernăuți, Ed. Glasul Bucovinei, 1926; *Erezie anticologică*, Suceava, 1926; *Un cântăreț al Sucevei*: T. Robeanu, Cernăuți, Ed. Glasul Bucovinei, 1926; *Decameronele strămoșilor noștri* (După codicele C. Popovici), București, Ed. Cultura Națională, 1927; *Istro-românii*, Cernăuți, Ed. Glasul Bucovinei, 1927; *La Cetaștea-Albă*, București, Ed. Bucovina I. E. Torouțiu, 1927; *Lu frații noștri*. Cartea românilor din Istria, Suceava, Ed. Revistei Făt-Frumos, 1928; *Morfologia verbului predicativ român*, II, Cernăuți, Ed. Glasul Bucovinei, 1928; *Voi laudatu. Din morfologia verbului român*, Cernăuți, Ed. Glasul Bucovinei, 1928; *De-ale cirebirilor*, I, Texte din Susnevița, Cernăuți, 1929; *Pe marginea cărților*, Cernăuți, Ed. Glasul Bucovinei, 1929; *Cimilituri*, Suceava, Ed. Revistei Făt-Frumos, 1930; *Mihai Eminescu. Lămuriri pentru viața și opera lui Eminescu*, Cernăuți, 1931; *De-ale cirebirilor*, II, III, Cernăuți, Ed. Glasul Bucovinei, 1932—

1933; *Eminescu. Note pentru monografie*, Suceava, 1932; *Eminescu la Techirghiol*, București, 1932; *La semicentenarul Ciprian Porumbescu*, Suceava, 1933; *La Voroneț*, Suceava, 1933; *Pentru cîntecul popular. Precizări*, Cernăuți, Ed. Glasul Bucovinei, 1933; *De-ale cirebirilor*, IV, *Scrisori astro-române din Jeian și Susnevița*, Cernăuți, Ed. Glasul Bucovinei, 1934; *Muzeul Porumbescu*, București, 1934; *Eminescu în italianește*, Cernăuți, Ed. Glasul Bucovinei, 1935; *Folclor aseruit filologiei?*, Siret, 1936; *T. Robeanu*, Siret, 1936; *Eminesciene*, Cernăuți, Ed. Glasul Bucovinei, 1937; *Maioreșcu și neologismul*, Cernăuți, Ed. Glasul Bucovinei, 1937; *Bucovineanul N. Gane*, Cernăuți, 1938; *Cărturaria lui Ilie Eminovici*, Cernăuți, Ed. Glasul Bucovinei, 1938; *Iraclie Porumbescu* (1823—1896), Cernăuți, 1938; *Precizări*, Cernăuți, Ed. Glasul Bucovinei, 1938; *Bucovina lui Iacob Negruzzi*, Cernăuți, 1939; *Cânti populari Romeni*, București, 1939; *Eminescu și Veronica Micle*, Cernăuți, 1939; *Studii*, Cernăuți, 1939; *Creangă*, Cernăuți, Ed. Mitropolitul Silvestru, 1940; *Eminescu*, Cernăuți, Ed. Mitropolitul Silvestru, 1940; *Graiul viu — corectiv stilistic*, Focșani, 1940; *La munte*, Iași, 1940; *Drumuri Cirebire*, I, București, 1941; *Miron Costin*, Cernăuți, Ed. Glasul Bucovinei, 1942; *Veronica Micle*, Cernăuți, Ed. Mitropolitul Silvestru, 1942; *Bucovina turistică*, Cernăuți, 1943; *Eminescu. Note pentru monografie*, Cernăuți, Ed. Mitropolitul Silvestru, 1943; *Epaminonda Bucevșchi în corespondența lui Ciprian Porumbescu*, Cernăuți, 1943; *Iraclie și Ciprian Porumbescu*, vol. I, București, Ed. Muzicală, 1986.

Leca Morariu, al cincilea dintre copiii preotului și cărturarului Constantin Morariu și frate cu Victor Morariu, reputat specialist în literatura germană și traducător, a desfășurat, în perioada interbelică, o bogată activitate publicistică în domenii diverse, de la dialectologie, folclor, istorie și critică literară, la lucrări de proză și evocare istorică. Pasiunea lui, de-a lungul a 2 decenii, a fost viața lui Eminescu, pentru care a adunat material biografic divers, parțial tipărit în reviste și broșuri. La apariția cunoscutei Vieți a lui Mihai Eminescu de G. Călinescu, Leca Mo-

rariu a reacționat vehement, întrecînd ulterior polemica. La o lectură de astăzi, aceasta apare acut vindictivă, deși unele observații au fost exacte. De altfel, Călinescu însuși l-a definit, e adevărat în toșă sarcastică, drept un fel de fanatic al cultului eminescian. Informațiile biografice culese de Leca Morariu au fost în mare măsură utile și prețioase pentru cercetătorii vieții marelui poet.

Partea cea mai rezistentă a operei sale este, neîndoind, cea literară (schite, impresii de călătorie), folclorică, cit și studiile de lingvistică și dialectologie. S-a dedicat cu fervoare și studierii vieții lui Ciprian Porumbescu (al cărui prim muzeu memorial l-a înființat la Suceava), în ultimii ani fiindu-i editată și o lucrare monografică de amploare despre compozitorul bucovinean.

Meritele culturale în epocă ale lui Leca Morariu sînt incontestabile, el fondînd publicațiile periodice „Buletinul Mihai Eminescu” și „Făt-Frumos”, aflîndu-se și printre inițiatorii „Junimii literare”.

Academia Română i-a premiat cinci dintre lucrările sale (*De la noi*, 1920, *Războiul Troadei*, 1923, *Drumuri moldovene*, 1925, *Institutorul Creangă*, 1925, *Lu frații noștri*, 1928). Referințe critice (selective): Bogrea, Vasile — în *Dacoromania*, III, 1922—1923, p. 264—266; Georgescu-Tistu, V. — în *Dacoromania*, III, 1922—1923, p. 979; Pasca, Stefan — în *Dacoromania*, IV, 1921—1926, p. 1018—1019; Pascu, G. — în *Revista critică*, I, 1927, p. 73—74; Iroaie, Petru — în *Junimea literară*, XXVI, 1937, p. 231—232; *Istoria lingvisticii românești*, București, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1978, p. 112, 113; Cantemir, Traian — în *Studii vitene*, 1980, p. 129—134; Călinescu, G. *Însemnări și polemici*, București, Ed. Minerva, 1988; *Știința în Bucovina*, ghid bibliografic, I, Suceava, 1982.

MORARIU, CONSTANTIN (n. 5.V. 1851, Mitoc Dragomirnei — m. 16.III. 1927, Cernăuți). Studii secundare la Suceava și universitate la Cernăuți unde a activat în cadrul societății studențești „Arboroasa”. Lucrări tipărite: *Culturhistorische und ethnographische Zkizen über die Rumänen der Bukovina*, Resciza-Wien, 1888—1891; *Catre sâtenii români*, Suceava, 1889

(Extras din „Revista politică”); *Părți din istoria romanilor bucovineni*, I—II, Cernăuți, Tip. Mitropolitul Silvestru, 1893—1894 (în colaborare cu Șt. Loghin); *Pedagogia română în Bucovina*, Suceava, 1890 (Extras din vol. „Școala română”); *Istoricul școlii reale gr. ort. din Cernăuți*, Suceava, 1889 (Extras din „Revista politică”); *Cîteva cuvinte despre filonul limbii românești*, Cernăuți, Tipografia Mitropolitul Silvestru, 1897 (în colaborare cu Șt. Loghin); *Mosia și limba noastră*, Cernăuți, 1902; *Versuri originale și traduse*, Cernăuți, 1924; *Procesul „Arboroasei”*. Pagini inedite, Suceava, 1930. Lucrări traduse în limba română: Goethe: *Herman și Dorotea*, Gherla, Tip. Aurora, 1884, ed. a 2-a, Cernăuți, Tip. Glasul Bucovinei, 1937; Heine: *Poezii*, Gherla, 1887; *Poezii germane*, traduse liber, Gherla, 1890; *Versuri de Schiller și Goethe*, Cernăuți, Ed. Glasul Bucovinei, 1923. Constantin Morariu a fost un cărturar dotat și perseverent, animat de sentimente patriotice și naționale. A activat cu mult folos în cadrul Societății pentru cultura și literatura română din Bucovina, avînd frecvent conflicte cu autoritățile austriece imperiale. În 1893 a scos gazeta „Desptetarea”, cu un program dedicat culturalizării țărănilor. A abordat, în lucrările publicate, cu reală aplicație, teme de istorie a Bucovinei, de lingvistică și pedagogie. Bun cunoscător al limbii germane, a tradus inspirat din Goethe, Heine și alți poeți.

Referințe (selective): Gherghel, Ion. *Goethe în literatura română*, București, Impr. Monitorul oficial, 1931, p. 85—87 și *Schiller în literatura română*, București, Imprimeria Națională, 1935; Iorga, Nicolae: *Oameni cari au fost*, vol. 3, București, F.R.L.A., 1931; Iroaie, Petru — în *Junimea literară*, XXVI, 1937; Loichiță, V.: *Preotul și românul Constantin Morariu*, Cernăuți, Ed. Glasul Bucovinei, 1938; Torouțiu, I. E.: *Studii și documente literare*, vol. 8, București, Tip. Bucovina I. E. Torouțiu, 1946, p. 1—22; *Dicționarul literaturii române de la origini pină la 1900*, București, Ed. Academiei R.S.R., 1979, p. 586—587.

Ioan PINZARU

Xenopol și Eminescu

(urmărire din pag. I)

din volumul *Cinturi și poeme*. În 1893, istoricul întreprinde o primă încercare de a realiza o ediție Eminescu la Frații Saraga din Iași, urmată în scurt timp de alte noi receditări, în 1895 și 1896, ultima fiind și cea mai completă din care cauză noi o vom avea în vedere numai pe aceasta. Era o primă tentativă de a realiza o „ediție completă” a poeziilor lui Eminescu, ediție bazată pe „restituirea adevărată a textului după manuscrisurile originale pe care am fost fericiți a le afla pentru o parte din poezii lui, pe cit și prin o reproducere mai exactă a poeziilor publicate și care în multe din tipărirea anterioare erau pătate de greșeli, care le schimbau înțelesul.

Ordinea reproducerei poeziilor este cea cronologică și ea începe cu primele poezii publicate de poet, respectiv, *La moartea lui Aron Pumnul* din broșura *Lăcrămioarele învățăcelilor* din 1866, după care urmează poeziile din *Familia (De-aș avea, O călărire în zori, Din străinătate, La Bucovina, Speranța, Misterle nopții, Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie, La Heliade, La o artistă, Amorul unei marmure, Junii corupți, Amicului F. I., Convorbiri literare (de la Venere și Madonă înainte), Albumul literar (Nu mă înfeleg), Fintina Blanduziei (Viața, și Stelele-n cer)*. Printr-o regretabilă eroare, ultimele două poezii sînt antologate primele, pe motiv că ar fi apărut în 1865 (?), ceea ce e evident o mare greșeală, deoarece *Fintina Blanduziei* a fost editată abia în 1888. Nu știm cum să ne explicăm această scăpare atît de evidentă în un tip atît de scrupulos ca Xenopol, care, în general, se străduia să ofere sursa exactă a poeziilor în chestiune, deși alteori se mărginește a da doar anul apariției. În afară de această eroare, el măl comite una, pe care o corectează într-o erată finală: aceea de a reproduce de două ori o *Variantă la Mai am un singur dor*, atît la p. 192, cit și la 193.

Ce merite are totuși ediția? Mai întii pe acela de a fi adunat între copertile unei singure cărți toate poeziile cunoscute și publicate de Eminescu în timpul vieții (și nu selectiv cum a procedat Maioreșcu) și care se ridică la apreciabila cifră de 95, cum le-a numărat Iorga într-o cronică din *Timpul*, unde calcifica toată întreprinderea lui Xenopol drept „un frumos început pentru edițiile științifice ale clasicii noștri”. De unde provine această frumoasă caracterizare? Din faptul că editorul a urmărit să redca forma poeziilor așa cum au apărut ele în perioade, notînd totodată diferențele în cauză. Pe alocuri, această formă a suferit unele modificări, manuscrisele originale înaintate de poet spre publicare

Convorbirilor fiind uneori corectate la intervenția lui Maioreșcu sau Iacob Negruzzi, cînd acest lucru nu se făcea direct în ședințele *Junimii*. Editorii volumului, Frații Saraga, arată într-o notă că au intrat în posesia unora dintre aceste manuscrise, fiindu-le dăruite de „d-nul George Butman, fost pe atunci compozitor de litere la *Convorbiri literare*, care văzînd că textul poeziilor se publică cu oarecare corecție din partea redacției, i-au plăcut a păstra manuscrisul lor în original, spre a le avea așa complete precum erau ele”. Iată dar un prim set din manuscrisele poetului ieșind la iveală și acest prim set a dus la unele corecturi ale poeziilor antume, care corecturi nu ni se par de fiecare dată cele mai inspirate. Poeziile antume trebuiau păstrate așa cum au fost publicate și doar în note date diferențele de lectiune. Or, Xenopol a corectat direct textul poeziilor în cauză, acolo unde a avut manuscrise, cum a fost cazul poeziilor *Floare albastră* (1873), *Făt-Frumos din ție* (Variantă, 1874), *Povestea teiului* (1877), *Singurătate* (1877), *Departe sînt de ție* (1883), *Inger și demon* (1873). De însemnat că, în cazul unora dintre ele, lecțiunea propusă de editor diferă de forma apărută în perioade. Așa de pildă la poezia *Singurătate* s-a adăugat o strofă în plus după strofa a șaptea, care arată în felul următor: „Între degete țigara... / Eu mă uit prîvind în jos / Și gîndesc că în pustiu-mi / E un dulce, trist noroc”, ceea ce e evident, nu avantajează poezia. Căutînd varianta la Perpersicius, am dat peste următoarea formă: „Între degete țigara... / Eu mă uit atunci la foc / Și găsc că-n sârăcia-mi / E un dulce, trist noroc”, ceea ce oricum sună mai bine.

Cea mai substanțială modificare o suferă poezia *Inger și demon* din care au fost eliminate nu mai puțin de cinci strofe. Una, este de părere editorul, „pare a fi stearsă de însuși Eminescu”; și e foarte probabilă ipoteza, deoarece strofa în cauză distona prin cursivitate cu restul. Ea ar fi avut următoarea înfățișare: „A venit un prinț ferice, alb ca soarele-n april / Și pe nobilele-i membre, nalte, dulci — albastra haină / Aruncă — creștii ei splendizi — în a ochilor lui taină / Ea văzu iubirea-nția unui inger de copil”. După versul „Ochii fulgerau și vorba-i trezia furia vulgară” apar nu mai puțin de patru strofe eliminate, pe care le găsim și în ediția Perpersicius, ceea ce dovedește că ele au existat într-adevăr în varianta pe care poetul a înaintat-o spre publicare redacției. Ele se întind de la versul „Dumnezeu — zicea — o umbră-i, cu-a cărui nume s-apasă” pină la acela „Și la urmă? Noi gunoiul — și ei aurul ce ne strică”, versuri dovedind o legătură de idei și exprimare cu revolta pro-

letarului din *Împărat și prolețar*.

Alte corecturi se referă la versul final din poezia *Departe sînt de ție*, unde cel din *Convorbiri*, „Și nu mai știu de mine, că nu m-oi ști nici eu”, e înlocuit cu un altul, din manuscris, care arată în felul următor: „Să nu mă știu pe mine, cum nu m-oi ști nici eu”. Alte corecturi apar la *Lucașcașul*, unde este înlocuit de asemenea un vers din *Convorbiri*, și o strofă întreagă adăugată, cu mențiunea „Această strofă nu figurează în nici o ediție, s-a adăugat după textul *Convorbirilor literare*”.

Dar cel mai interesant element de noutate pe care-l conține ediția Xenopol este o poezie total necunoscută edițiilor anterioare și care n-a mai fost inclusă în niciuna din edițiile următoare, nici măcar în aceea a lui Perpersicius. E vorba de poezia *La Baudius*, pe care Xenopol o dă drept traducere din limba germană, după un original ce ar fi fost odinioară în posesia lui și care s-a pierdut. E o închinare adusă de poet actriței vieneze Augusta Willibrant-Baudius, cunoscută, alături de Friederika Bogner, a fi fost frecventată și admirată de poet în epoca sa vieneză. Xenopol își însoțește traducerea de următoarea notă: „Această poezie a fost scrisă de Eminescu în limba germană, pe cînd era în Viena și dedicată actriței germane Baudius. Traducerea e de mine. Originalul l-am pierdut; îmi aduc aminte numai de cele 4 versuri finale: „Wie Stern'viel Gedanken mild; / Im tiefen Grund, Wie Mondenrund; / Ihr theures bleiches Bild”. Iată acum traducerea lui Xenopol: „În pară fierbinte ard stelele sus / Pe-albastrul întins al țării; / Adînc însă-n mare / Lin, tainic apare / A lunei figur'argintie. // Aș-n al meu suflet pe cerul înalt / C-stele, gîndiri multe, blinde; / În taină profundă / La luna profundă, / Iocana ei palid s-ascunde”.

Ceea ce e mai ciudat e faptul că editorii ulterioari ai lui Eminescu nu au luat nici o poziție față de această poezie atribuită lui Eminescu, deși ea trebuia să-și facă loc la capitolul de *Incerte din ediția Perpersicius*, de unde lipsește. Sigur Călinescu în drept bună informația și reproduce versurile nemțești în *Viața lui Mihai Eminescu*, ceea ce e desigur un indiciu că poezia putea exista. Și părerea noastră este că poezia e autentică și ea merită o reintroducere în circuitul mai larg al liricii eminesciene. Aceasta pentru că mai toate manuscrisele indicate de Xenopol și variantele propuse de el s-au dovedit a fi reale, autentice, ele regăsiindu-se sub formă de variantă în aparatul critic al ediției Perpersicius, ceea ce ne îndreptățește să-i acordăm creditul necesar și în cazul poeziei *La Baudius*.

Dacă Xenopol și-a câștigat merite îndubitabile ca editor eminescian, în aceeași măsură el poate fi revendicat și ca exeget al poetului, deși, în acest domeniu, contribuția sa e mai

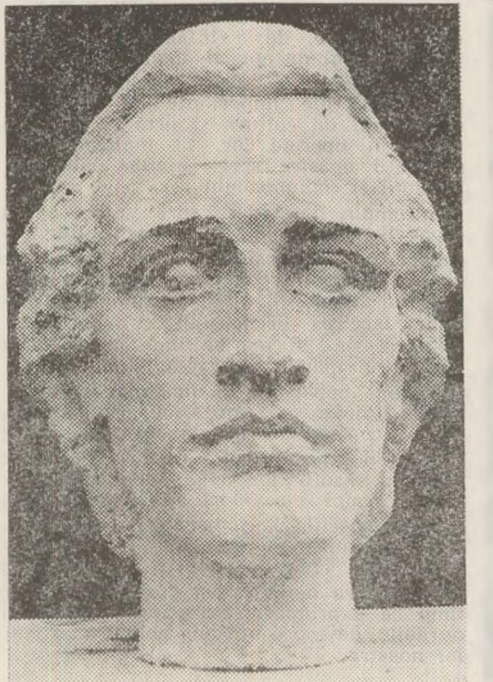
mult ocazională și insuficient definită. O primă luare de poziție o găsim în revista botoșăneană *Mihai Eminescu* din 1905, unde Xenopol semnează un scurt text intitulat *Alecsandri și Eminescu*, și unde doi poeți sînt definiți ca deschișători de drum în poezia românească a veacului, chiar dacă, prin opoziție, unul ca mesager al optimismului funciar românesc, celălalt ca înnegurare și dramatism metafizic, fapt ce le conferă amindurora calitatea de poeți naționali. Iată textul în chestiune: „Din toți acei ce au ținut în mină pana poeziei — mîndrele stele ce împodobesc „pîrdivorul albastru” al cerului românesc — se desfac doi lucrători mari și sculptori: acel al dimineții, cu razele mulate în noianul de lumină, Vasile Alecsandri; acel al serii, înconjurat de umbrele nopții, Mihai Eminescu, cele două mari genii intrupătoare ale gîndirii dumnezeiești în sinul poporului nostru. Unul se silește să reinvie inimile tuturor, arătîndu-le viitorul plin de speranțe ademenitoare; celălalt lovește cu drutul de fier în balaurii cotropitori, spre a-i alunga de pe prada pe care vor s-o sugrumo.”

Alecsandri și Eminescu nu cîntă însă bucuria sau jalea propriului lor suflet, ci pe acela ale neamului întreg. Cîntecele lor vor răsună cît timp va răsună și graiul în care au fost încheiate.”

În alt text memorabil, scris de istoric cu ocazia dezvelirii bustului poetului de la Galați și publicat în *Omăgiu lui M. Eminescu cu prilejul*

a 20 de ani de la moarte, el se adresa realizatorilor frumosului gest de pioșenie, cu cuvintele *Cînte voină, gălășeniilor!* operînd totodată o nouă delimitare a poeziei eminesciene față de a înaintașilor săi, de Alecsandri în special, precizînd: „Eminescu, în a cărui sărbătorire e consfințit acest volum, a făcut să coboare, acedîntii la români, frumosul în adîncimile cugetării filosofice. De aceea, pe cînd versurile altor poeți, chiar și cele ale neîntrecutului Alecsandri, incită sau înduioșează, ale lui Eminescu zguduie și copleșesc, căci ele răstoarnă muntele gîndirii în marea închipuire. Eminescu, îndreptînd spre alte țărâni barca poeziei, a trebuit să dea naștere unei școli, care tocmai dovedește superioritatea lui”. Numîndu-se pe sine „prietenul și unul din cei mai mari admiratori ai lui Eminescu”, Xenopol a ținut să fie prezent în acel an, 1919, și în *Albumul comemorativ* editat de Octav Minar, comentînd și înfierînd pe acela care l-au lăsat pe marele poet să se umple de patima politicii de partid, el care era „noivitatea personificată”, mîndru învinovătat spre „zdruncinarea masinii gînditoare”, căci poetul a pus, și aici, ca în tot ce a făcut, întreaga sa „pasiune a sufletului”. Amintînd că a mai prefațat volumul de traduceri în franțuzește al lui Al. Gr. Soutzu, *Quelques poesies* (1911), încheiem pe rîsul eminescian al istoricului Xenopol, nu fără a recunoaște deschis meritele multile pe care istoricul ieșean și le-a dobindit pe acest țărîm.

Bust de Dan COVĂTARU (ghips)

„Creația eminesciană refuză să se supună unor încercări de sistematizare globală riguroasă. Ne putem apropia de spiritul ei, simțim adesea fascinația de farmecul genurilor sau absorbim biți de limpezime înălțimilor pe care ni le oferă, modul nostru de a gândi este, fără voie, atras pe linie de forță ale cugetării poetului, dar numai atât. A căuta să propui sau să impui o ierarhie, o geometrie, o ordine absolută în pădurea de simboluri și fantasme a operei sale rămâne o desfătătoare utopică, dacă este recunoscută ca atare, sau un orgoliu frizand ridicolul, dacă nu acceptăm limitele. Și tocmai de aceea abordarea ei din orice unghi, fie cit de strâns, și din orice perspectivă, oricât de marginală, nu poate fi, în ultimă instanță, inutilă, dacă lumina-ză chiar și una dintre fațetele cele mai ascunse ale solitarului eminescian.

„Aceasta este premisa de la care porcedem în cercetarea identității eroului eminescian, fără a impune o graniță între cel liric și cel al scrierilor, fie și parțial, epice. Dorința de a obține o eficiență cit mai înaltă ne-a determinat să nu optăm pentru o unică viziune critică în mod exclusiv, ci să coroborăm, în măsura posibilului și a necesarului, mai multe strategii de abordare a operei. Ne asumăm, deci, în deplină cunoștință a consecințelor, riscurile lipsii de unitate critică și ale schimbărilor unghiului de atac.

Pornim de la o constatare de ansamblu careia îi acordăm regim de axioma: personajul eminescian nu cunoaște toate vîrstele naturale (spirituale și fiziologice) ale viului; în afara citorva reprezentări sporadice și fără pondere marcată a copilului, eroul este sau tinăr, pe o scară a vârstei relativ întinsă, sau bătrîn, la vârsta unei senectuții ieșite de cele mai multe ori din ordinea firescului, dacă nu mitice. Lipsese vârsta maturității. Ca pondere, tinărul domina autoritar universul eminescian. Se înțelege, avem în vedere personajul reprezentativ pentru gândirea poetului; scoatem deci din discuție citeva plămuri, să spunem întâmplătoare, care nu aderă la estetica romantismului, cum ar fi cele din Părintele Erola-chie Chisaliță sau La curtea cucului Vasile Creangă.

G. Călinescu a observat această caracteristică a universului eminescian, dar îi verifică existența numai la nivelul opțiunilor politice ale poetului și ziaristului. Tinerii sint, așadar, în scrierile politice ale poetului, corupătorii tradițiilor naționale în toate domeniile, bătrînii, păstrătorii moștenirii înaintașilor, factor al menținerii organicității etnice, inclusiv a celei culturale: „După cum se poate vedea, problema discontinuității în curind la Eminescu forma discordiei între generații. Bătrîni și tineri, iați cei doi termeni ai antinomiei (s.n., M.I.), care pot fi traduși cu: generație naturală, continuă — generație nepozitivă, discontinuă; naționalitatea — alogenitatea”. Problema trebuie pusă însă într-un cadru mult mai larg; ea angajează, practic, întreaga lume vie a creației și personalității lui Eminescu. Că precizarea că „discordia între generații”, pe bună dreptate constatată de G. Călinescu, la nivel politic nu poate fi generalizată. Spectrul relațiilor tinăr-bătrîn capătă, pe diverse paliere ale creației, un aspect foarte larg — între antinomii și armonie, ba chiar, în citeva cazuri, cele două vârste ajung să treacă una în cealaltă.

O observație oarecum prelinară: natura, în diversele ipostaze pe care le dobîndește în descripție, nu cunoaște nici ea decât aceste două vârste. Predominantă este natura tinără. Se poate ușor constata că principala ei marcă e floarea, reprezentare nu a primăverii, căci „aerul i vîrăte” — iar lumina „verzele, clară, aromată”, ci a tinereții ca putere de rodire aflată în stadiul virtualității — inocență, nenunțată. Tora zinci Dochia din Memento mori este o „grădină luminată”, lumina (solară, selenară sau emanand dinlăuntrul) fiind un apanj al tinereții. Energia vitală se exprimă prin dimensiuni: în Miradoniz grădina e „o florărie de giganți”. To-

gografic, locul grădinii este valea, traversată de „riuri argintose care mîscă-n mii de valuri”. Decorul acestei nudități eterne este mirific: „Sunt păduri de flori, căci maris-floările ca sălci pletoase, / Tufele cele de roze sunt dumbrave-nunecoase, /.../ Ale rozelor lumina implu stîncă cu roșeață, / Ale crinilor potire sunt ca urne de argint”. Jean Pierre Richard observă că în poezia de natură a lui Gerard de Nerval dominante sînt culorile verde și roșu, semne ale caloricului și ale unei vitalități eruptive a vegetalului. La Eminescu verdele și roșul de asemenea există, dar argintul, prezent în toate descripțiile de natură inoblescă și atenuează senzualitatea inocență care emana din peisaj.

Opusul vîii înflorite este muntele, reprezentare evidentă a senectuții; „el este piatră neagră, dezgolit sau acoperită de codrii tencbroși. Trecearea dintr-un spațiu în celălalt se face abrupt: „O vale cit o țară i grădina, / Castelului Miradoniz”. Muntele-palat are „drupt streasînă (...) un codru vechi / Și colonadele (...) de munți în șir, / Cei negri de bazalt se înșirau, / Pe cînd deasupra, streasîna antică, / Codrul cel vechi fremeca înflat de vînt”. În Povestea magului călător în stele sugestia este sporită de atotputernicia frigului și a diavolescului: „Și grîndini cu gheață cu ghemuri ca rodii / Se sparg de stîncelor coaste de fier / Și-n ceruri

bile. Ca să nu mai vorbim de faptul că, la anii cînd Mihai începe să înțeleagă lumea, părintele, în vîrsta de peste 40 de ani, îi apărca, firește, bătrîn; pentru el nu era decît o instanță punitivă, căci buncele lui intenții nu puteau fi înțelese din moment ce nu coincideau cu impulsurile băiatului. Mai tîrziu, cînd era student la Berlin, avea să l-o reproșeze deschis, generalizînd: „Dacă nu ți-am scris pînă acum cauza a fost neîncrederea eu care întîmpini orice voiață proprie a oricăruia din fiii dumitale”. În operă această înstrînare lasă urme adînci: tatăl nu apare în biografia eroului eminescian sau, dacă, totuși, este amintit, nu influențează, sau este o prezență negativă în destinul lui; cu o excepție — tatăl lui Toma Noure.

2. **Relațiile mamă-fiu**, Mihai a fost al șaptelea născut al Ralucai Emînovici (cifră fatidică?). O ființă ea ea, mai ales în circumstanțele matrimoniale cu căminarul, îi putea oferi afecțiune, dar nu și ocrotire. Și, de altfel, trebuie să ne întrebăm de cit timp a dispus ea pentru a-l da plinitudinea tandreții materne dacă, în primii șase ani de viață al poetului, Raluca Emînovici a mai adus pe lume trei copii. Intenționate sentimentelor celor doi va fi suplinit însă micimea timpului pe care ea i-l putea dărui fiului din moment ce mama este o prezență (sau absență) determinantă pentru începuturile personajului eminescian.

DESPRE VÎRSTA EROULUI EMINESCIAN (I)

se-neurcă aurițele zodii / Și drazii la rîuri adun licopodii. / Și iar na-muște călare pe ger”. Văzut astfel, muntele nu poate fi lăcaș deeft pentru fapțuri aparținînd eternității; zeii vechii Dacii în Memento mori, magi „de zile vecinici” în Strigoi și Povestea magului călător în stele.

I. Premise biografice

Se știe că, mai ales în cazul artiștilor aparținînd tipului creator romantic, avaturile biografice, cu precădere cele care țin de copilărie, se imprimă adînc în destinul personajelor și la fel în substanța și structura lirismului. În special la scriitorii propriu-zis romantici, lectura în text a acestor pre-texte nu întîmpină dificultăți și servește efectiv la explicarea substanței operei. Eminescu nu face excepție; copilăria, ca atare, și unele evenimente ale acestei perioade a vieții au, din acest punct de vedere, o importanță majoră. Reținem, în continuare, numai pe acelea care au repercușuni evidente asupra condiției și profilului eroului, fie liric, fie al scrierilor epice.

1. **Relațiile tată-fiu**. Toate biografiile poetului subliniază raporturile preponderent conflictuale între părinte și odraslă, consecință, în primul rînd, a deosebirilor dintre cei doi. Opoziția începe cu înfățișarea exteroară și se manifestă consecvent în profunzime, la toate nivelele personalității. Că nu s-au înțeles, este una, dar esențialul rămîne că Gheorghe Emînovici a fost, încă din primii ani ai copilului, instanță coercitivă. Nu vom repeta cele știute despre anii primei copilării și ai școlarității cernătușe. Intr-o sensibilitate ce aceea a viitorului poet, manifestările frecvente ale autorității paterne (precum impunerea, fără drept de apel, a anumitor exigențe, fixarea unor interdicții — pentru copilul Mihai imposibil de respectat —, pedepse care au ajuns pînă la privarea de libertate, deschideau între tată și fiu un gol care nu avea să disară niciodată. Apropierea de Aron Pumnul, cărui îi dedica știutul poem, are, în acest context, o valoare compensatorie. Copilul eu o structură sufletească deosebită simțea, desigur, nevoie de căldură; or, tatăl nu-i oferea decît necesara fizionomie a autorității inflexi-

nescian. Și încă un lucru: în atribuțiile și prerogativele iubitei se insinuează, uneori, ceva matern.

3. **Relațiile fraterne**. Puțini oameni au parte de atita moarte și suferință între cei foarte apropiați, și asta în vremuri normale, cit a văzut poetul în familia sa: Ruxandra moare cînd Mihai avea cinci ani; Vasile la un an și jumătate, cînd poetul avea opt-nouă ani; Maria, cînd avea șase; Ilie, cel mai apropiat ca vîrstă și cel mai iubit dintre frați, cînd avea trei-sprezece ani; peste zece ani moare Iorgu; după încă un an, Șerban; doi ani mai tîrziu, în august 1876, moare Raluca, mama. În douăzeci de ani, șapte morți în familie! „Melancolie”, publicată în septembrie 1876, înregistrează seismele: „Credința zugrăvite-icoanle-n biserică — Și-n sufletu-mi pusesse poveștile-fericii, / Dar de-ale vieții valuri, de al furtunii pas / Abia conture triste și umbre-au mai rămas. / În van mai caut lumea-mi în obositul creier: / Căci răgușit tonnațec, vrăjește trist un greier: / Pe inimă-mi pustie zadarnic mina-mi țiu. / Ea bate ca și carul înset într-un sîeriu”. Orice comentariu este aproape inutil. Reținem doar că partea cea mai valoroasă a creației este împlinită sub incidența și a acestor evenimente.

Biografiile sint de acord că Ilie i-a fost, în copilărie, cel mai apropiat; fapt cu totul firesc dacă ținem seama de data nașterii și morții celorlalte vîrstare ale familiei. De la el aude povestea solitarului Robinson, împreună cu el intră, pentru prima dată în scenariul basmului în care lui Mihai îi revenea rolul lui Făt-Frumos; și tot împreună cu el urcă, prima dată, în niște munți imaginari: „Si pe sură ne primblam / Peste stuf și paie / Și pe munți ne-nchipuam // Că facem bătaie”.

4. **Iubirea**. La data cînd scria Melancolie, murise și enigmatică Elena, cea din Mortua est, Sara pe deal și din alte poeme care evocă iubirea adolescentină. Impactul acestei dispariții asupra criticii poetului (avem în vedere, mai ales, vîrsta iubirii) este considerabil. Nu ne mai opriți asupra celorlalte iubiri ale poetului; sint cunoscut, cu tot restul lor de legendă. Atragem atenția asupra unui singur amănunt: în două dintre ele (Veronica, Mite), tinărul Eminescu

intra în rolul lui Făt-Frumos care trebuie să smulgă iubita din minile unei puteri malefice — zmeu —, căci ambele femei erau măritate.

5. **Lumea rurală**. Lumea țărănească propriu-zisă, în mijlocul căreia a copilărit, nu se individualizează nici în poezia, nici în proza lui Eminescu. Ea poate apărea ca decor (satul în Sara pe deal, „colibele din vale”, în Din strănătate) sau ca generator al unei puternice inducții spirituale. Nu ne gândim, în mod expres, la contextul, într-o primă etapă, cu folclorul („Povești și basme, ghicitori, cresuri”), ci la efectul pe care l-a avut cunoașterea, în copilărie, la vîrsta, deci, a unei totale deschideri a eului către gândirea mitică, a proprietăților acestor literaturii și acestei spiritualități. Consecința este integrarea, nu numai fără efort, dar cu o „știință” arhaică („abia-nțelese, pline de-nțeleșuri”) și cu o voluptate care merge pînă la beatitudine: „Răsare luna, mi bate drept în față: / Un rai de basme văd printre pleoape, / Pe cîmpi un val de argintie ceală, / Scîlpiri pe cret, văpaie preste ape, / Un buciun cîntă tainic cu dulceață, / Sunînd din ce în ce tot mai aproape... / Pe frunze-uscate sau prin naltul ierbi, / Părea că-ud venînd în cete cerbil”. (Fiind băiet păduri cutreieram). Iată un motiv suficient unui poet romantic pentru a cultiva, dincolo de limitele ei temporale, copilăria, ca vîrstă a pricipierii nemijlocite a proiecțiilor mitice („Lume ce gînda în basme”). Pentru Eminescu, basmul reprezintă genul primordial; ulterior, capătă acces la mit, în sensul plin al cuvîntului, și atunci orizontul său poetic dobîndește, practic, toate marile sale jaloane. Marthe Robert observă că „romanticul tipic este, înainte de toate, un căcător de basme, el chiar se vrea epigon” (Romanul începuturilor, începuturile romanului, p. 12). Or, lumea basmului se împarte în tinere și bătrîn, între aceste două serii de personaje nemalexistînd, practic, nimic altceva. Dar acest fapt nu ne reține deocamdată. Ne interesează doar motivațiile unuia dintre ipostazele bătrînelui — cea benefică: magul, nimic altceva. Este sint trei, se pare. Principala sursă este desigur, bătrînul cu funcție de agent ameliorator din basm, de regulă înzestrat cu puteri magice, Sfînta Vînceri, bunăoară. A treia ține de experiența nemijlocită; primul contact cu basmul îi va fi fost înlesnit de bătrîni povestitori din mediul rural, umbrele lor sfot evocate, mai tîrziu, în scrisori și texte literare. G. Călinescu citează una între sora Harieta: „E mult de atunci, Harieta, de cînd eram mic de tot și ne spuneau moșnegii povești”. Mai interesantă pentru noi, decît această evocare, este în citata scrisoare, reflecția care urmează: „Povești sunt toate pe lumea asta”. Pentru Eminescu marica edenică a copilăriei o constituie, exclusiv, basmul.

II. Nașterea

Eroul literaturii lui Eminescu posedă toate caracteristicile personajului romantic, am zice, fără abatere de la regulă. El se recomandă ca atare, mai înțîl prin naștere. Fiind croit ca ființă de excepție, nașterea însăși trebuie să fie astfel. Dar ce ar putea fi ieșit din comun în acest moment al vieții? Firește, în primul rînd, identitatea părinților. Din acest punct de vedere, mulți dintre eroii lui Eminescu, ne referim la cei din proze și la acele poeme care au minimum de structură narativă, aparținînd seriei, atît de frecventată la romantici, a basmarului. Nu vom insista aici asupra motivației psihanalitice la modul teoretic; ar însemna să rezumăm prea multe pagini de psihanaliză, de la Freud la Kretschmer. Am dori însă a se reține că anumite circumstanțe familiale (originea țărănească a tatălui, pe care Eminescu nu o divulgase decît lui Creangă, și ea bolerească a mamei) și relațiile cu tatăl vor fi influențat opțiunile poetului nostru. În Făt-Frumos din lacrimă falsul tată este „un împărat în-tuneecat și gînditor ca miază-noaptea”, „ce-n viața lui nu risese niciodată”, „Iu îmbătrînit”, iar mama „o împărăteasă tină și zimbitoare ca mie-

zul luminos al zilei”. Zămislirea lui Făt-Frumos se produce înafara căsniciei, printr-un miracol: „Induplecată de rugăciunile împăratei îngemuncate, pleoapele icoanei reci se umezira și o lacrimă curse din ochiul ei cel negru al mame. Iu Dumnezeu, împărăteasa se ridica în toată marcea ei statură, atînce cu buza ei seacă lacrima cea rece și o supse din adîncul sufletului său. Din momentul acela ea purcese îngreunată. Pruncul miraculos pare a fi fost destinat sacrificiului pentru binele tatălui: cînd dobîndi putere, plecă să se bata el singur cu ostile împăratului ce-l dușmănea pe tata-său”. La fel de important este că, după ce își împlinește menirea de pedepsitor și salvator, nu se mai întoarce în țara părintelui. O situație similară cunoaște, desigur, feciorul de împărat fără stea din Povestea magului călător în stele; și el este fiul unui împărat „bătrîn, cu ani o sută pe fruntea lui de nec”, deci recuzabil biologic și al unei mame despre care poemul nu spune nimic. Zămislirea lui face legătura cu o treaptă mai înaltă a nașterii ființei supraumane. Căci singurul erou eminescian care, ca și el, nu are stea, este Hyperion, al cărui dublă condiție — de a trăi sentimente, ca oamenii, și de a fi în afara timpului confirmă o origine bastardă superioară, divină. Din mitologie știm că titanul Hyperion este fiul zeului primordial Uranos, simbol al cerului, al cosmicului, și al zeții pămîntului, Gea. Călitin este tot bastard, dar de extracție inferioară („Băiat din flori și de pripas”). Opoziția este evidentă în Demonism, unde umanitatea are doi tați: „Titanul mori — pămîntul care inspiră „gîndiri nobile” — „Întoarcerea la fire și dreptate” — și Demiurgul — („...) mare/Puternic, egoist” — care inspiră omului năzuințe deșarte: „În van voim a reînna-n natură, / În van voim a scutura din suflet / Dorința de mărire și putere / Dorința de a fi ea el în lume: / Unici (...)”, altfel spus, toată omenirea este, primordială, bastardă.

Călin, fiul lui Călin din Călin (file din povești), este rodul unei iubiri inovate dintre o fiică de împărat și Zburător. Citit cu atenție, poemul ne relevă un fapt straniu: după reîntoarcerea Zburătorului, care se căsătorește cu fata de împărat, fiul dispare din basm. Să fie numai reflexul nevoii de a se respecta ritualul nunții? Cazul lui Dionis e mai tipic. Tatăl este un aristocrat „cine știe cum rătăcit în clasele poporului de jos. Misterios, fără să spuie cuiva secretul numelui lui, el seșea în casa proetului bătrîn a cărui fiică era Maria. Ei se iubiră. (...) Dar într-o zi el primi o scrisoare cu sigil negru — o deschise — o citi — o rupse în bucăți și cu ea mintea sa... (...) El muri în spitalul de alienații... palid, mut pînă-n ultimul moment, preocupat pare că de a ascunde un secret mare. Fructul amorului acestor oameni fu Dionis”.

În Visul unei nopți de iarnă, una dintre motivațiile pe care psihanaliza și psihocritica o dau existenței în literatură a motivului bastardului — inventarea unei origini nobile. Povestindu-și visul la persoana I, personajul reproduce următoarea întîmplare al cărui protagonist a fost:

— A cui ești tu, mai băiete?...

— A mamei, zisei, nici nu știu cum îl chema pe tata...

— Dacă ești a mamei, vin la tata, zise ea și mă luă de mînă...

— Intrai în niște odăi frumoase cu coavore pe jos, cu divanuri de jur împrejur... iar un boier bătrîn seșea pe divan și bea ciubuc”.

O situație asemănătoare găsim în Iconostas și fragmentarium. Dar iată și un personaj feminin de origine bastardă, situație rarismă în literatura romantică și unică la Eminescu — Blanca din Povestea teului: — Blanca, știi că din iubire / Făr' de lege te-ai născut”.

În încheiere la acest paragraf, o singură precizare, deocamdată: starea de bastard nu indică inferioritate; dimpotrivă, e semnul predestinării pentru o soartă ieșită din comun, hărăzită doar celor aleși.

Mihail IORDACHE

EDIȚII NECUNOSCUTE ALE BASMELOR LUI MIHAI EMINESCU

Receptarea Poetului Național poate fi foarte bine judecată și prin prisma aparițiilor editoriale. Este o explicație a preocupărilor avute, de-a lungul timpului, de numeroși cercetători, care au încercat să realizeze un tablou complet al edițiilor de opere eminescienice, din care să poată fi extrase date referitoare la aria de răspîndire, model, nivelul de receptare al poeziei și prozei lui Mihai Eminescu.

Pe urmele unor Adamescu sau Perpessiciu, Biblioteca Academiei R.S.R. a scos în 1976 un masiv volum intitulat **Biografia Mihai Eminescu. I. Opera** în care, după o cercetare asiduă, au fost cuprinse edițiile eminescienice depistate de colectivul condus de G. Ștrempel și apărute pînă în 1972. Gолurile de informație, inerente unei atari întreprinderi, au fost trecut acoperite de intervențiile în presă ale fericitelor posessori de ediții rare. Notabilă este, în această direcție, apariția la Oradea, în ian. 1986, prin strădania deosebită a lui Constantin Mălinaș, a unui catalog de ediții românești, intitulat „Biblioteca edițiilor Eminescu”.

Pe aceleași coordonate se înscrie

și articolul de față, care își propune să semnalizeze patru ediții de basme eminescienice, toate apărute în editura Ioan Călinescu din Buzău în perioada interbelică și care nu figurează în nici o bibliografie de acest gen elaborată în țară.

Editura mai sus menționată a fost pomenită de prof. Gavril Istratie într-un articol din „Cronica” — 5 oct. 1984 în care comenta un volum de poezii apărut în aceeași perioadă. Biblioteca Centrală Universitară „M. Eminescu” din Iași posedă în fondurile sale un exemplar din aceeași colecție, cu aceleași date exterioare, dar de Basme. Cartea, de mărimea 18x11 cm are 84 pag. și cuprinde, în ordine, basmele: Făt-Frumos din Lacrimă, Călin Nebunul, Călin, Frumoasa Lumii, Fiul lui Dumnezeu și Borta Vântului, cei doi Călini în versuri, restul în proză. La pag. 3—5 găsim o Introducere semnată Șt. P., iar finalul (p. 81—83) aparține unui Vocabular. Preluind sistemul folosit de Perpessiciu în vol. IV de Opere, descrierea paginii de titlu este următoarea: MIHAIL EMINESCU // — // BASME // — // marca edit. // — // EDITURA IOAN CALINES-

CU — BUZĂU //, totul într-un chenar ornamental Pe copertă se află un desen color (cu roșu, albastru și verde pe fond galben) înfățișîndu-l pe Făt-Frumos înaintea unui castel în pragul căruia stă Ileana cu furca-n briu. („Pe cînd degetele mele torceau un fir, gîndurile mele torceau un vis, un vis frumos, în care eu mă iubeam cu tine. Făt-Frumos, din fuior de argint torceam și eram să-ți țes o haină urzită în descîntee, bătuță-n fericire”).

O confruntare cu edițiile de basme apărute pînă atunci ne arată că modelul l-a constituit volumul: M. Eminescu, **Opere complete. I. Literatura populară**, cu prefața lui Ilarie Chendi, apărut în 1902. De ce a fost preferată această ediție și nu cele mai recente îngrijite de Ion Pillat (Basme în proză — 1939) și D. Murărașu (Literatura populară — 1936) nu știm. Argumente pentru apariția cărții în discuție înainte de sept. 1940 nu se par a fi: data intrării în Biblioteca Fundației (4.IV.1941 — ca toate celelalte 3) adresa librăriei editoare de pe coperta a IV-a (Str. Regele Carol II, 122), dar, mai ales, tonalitatea

pe care o are **Introducere**. Cartea este prezentabilă, în ciuda unor evidente greșeli de tipar.

Celelalte trei ediții nesemnlate pînă acum există în dublu exemplar la B.C.U. Iași. Acestea fac parte dintr-o colecție și au numere de ordine de la 1 la 3. Descrierea lor, după paginile de titlu: COLECȚIA SCOLARĂ A EDITURII IOAN CALINESCU // — // M. EMINESCU // — // Basme // // Frumoasa Lumii // Călin // — // EDITURA LIBRARIEI IOAN CALINESCU — BUZĂU //; COLECȚIA SCOLARĂ A EDITURII IOAN CALINESCU // — MIHAIL EMINESCU // — // // FĂT-FRUMOS // — // DIN LACRIMĂ // — // 2 // — // EDITURA LIBRARIEI IOAN CALINESCU // — // — BUZĂU // — // COLECȚIA SCOLARĂ A EDITURII IOAN CALINESCU // — // M. EMINESCU // — V. ALECSANDRI // Fiul lui Dumnezeu // Borta Vântului // Mărioara Florioara // 3 // — // EDITURA LIBRARIEI IOAN CALINESCU — BUZĂU // . Cele trei broșuri sint de formatul 15x11 cm și au, respectiv, 30, 31 și 31 de pagini, la cea de-a treia povestile lui Eminescu întinzîndu-se între pag. 3—20.

Toate au coperta I cu desene în culori vii și apar, după cum se menționează la p. 2, „sub îngrijirea unui comitet literar” (cop. IV ne oferă și o listă din care se vede că în această colecție au apărut 16 broșuri aparținînd clasiciilor noștri: M. Eminescu, V. Alecsandri, Ion Creangă și Simeon Florea Marian). Tot la p. 2 există precizarea: „Ediția Șt. P. — Buzău” și, într-adevăr, sint o reluare fidelă a volumului de **Basme** descris la început (inclusiv greșelile de tipar). Din p. 2 a acestei ediții-tutelă aflăm și componența comitetului de redacție, format din soții Beșchea și Sîrbescu (învățătorul D. Sîrbescu-Lopătari fiind singurul cu un oarecare nume ca poet și publicist al perioadei).

Cele patru ediții avute în vedere, chiar dacă au cunoscut o circulație limitată, au importanță lor prin faptul că fac parte dintre puținele tipări ale basmelor eminescienice înainte de 1944. Apartenența la o colecție școlară le face să capete și rol de instruire, ele fiind probabil folosite în școlile județului respectiv.

P. LIVIU

Poeți din R.S.S. Moldovenească

În veacul celălalt...

În veacul celălalt voi fi bătrînă.
Voi face ordine-n scrisori
Și în sfîrșit voi ști cu cine,
Iubitul meu, o să te-nsoresc.

Va fi ea astăzi zi de vineri,
Va fi tîrziu și voi citi
Scrisori de cînd eram prea tineri
Și n-am știut a ne iubi.

Baladă pentru mama

Mamă, te respiră sarea unei mări cu malu-n ceață
Și râmii tot mai puțină și cînd dau ca să te strig —
Cade-o stranie ninsoare, parcă dintr-o altă viață,
Și amurgul singurează ca o lebădă pe dig.

Și decembrie-și dezlege cîinii albi în patru vînturi
Și începe-o vinătoare fără treceri, fără vad,
Și nu poți ca să te apăr decît doar la mine-n gînduri,
Unde nu pătrund dulgherii ce lucrează-n lemn de brad.

Și te vîd în nopți senine, blînd arate de colinde,
Așteptînd pe-un prund de lacrimi și-auscînd singurătăți;
Peste vămile pierdute, pe sub stelele flămînde,
Tremură-o lumină unde s-ar putea să te arăți.

Și te duci pe-un fir de rază, răsărînd la prag de lume,
Și te strig — dar mi se-nnoare glasul frînt și fără leac;
Golurile se-nfioară... Se-nroșește marea-n spume...
Și râmii tot mai puțină — ca făcîndu-acestui veac.

Arcadie SUCEVEANU

Le voi ascunde-apoi în ladă,
Gîndindu-mă la alteeva —
La anii mei toți strînși grămădă,
Ca niște bani într-o basma.

Și fiindcă n-o să am cu cine,
O să ies singură în parc,
Unde-au să-și scuture lumina
Copaci din veacul celălalt.

Lorina BALTEANU

Eminescu prezentat de R. Lovera

Structurată după sistemul lucrărilor secolului al XIX-lea *La literatura rumena con breve Crestomazia e Dizionarietto esplicativo*, Milano, 1908, a lui Romeo Lovera, păstrează aceleași compartimente de conținut ca și celelalte studii angajate în prezentarea literaturilor străine. Inaugurîndu-se cu două capitole care definesc națiunea română etnic și lingvistic, Romeo Lovera trece în revistă întregul traseu pe care-l parcurge literatura noastră de la primele ei începuturi și pînă la Macedonski. Pe suprafața acestui spațiu evolutiv introduce scriitori reprezentativi ai fiecărei etape, fără să insiste prea mult asupra lor. De analiză mai consistente se bucură doar Eliade Rădulescu, V. Alecsandri, Dimitrie Bolintineanu și Mihai Eminescu.

Cea conferită bardului de la Ipotești nu depășește, ca proporții, pe celelalte. Denotă că în *La literatura rumena* a lui R. Lovera, Eminescu nu se bucură de un regim preferențial. Lucrarea lui R. Lovera a apărut în 1908, cînd Eminescu încă nu se impusese ca *summa summarum* a literii românești. Calitatea aceasta e recunoscută de opinia publică abia mai tîrziu. Pînă atunci, R. Lovera îl vede pe poet la dimensiunile acordate de critica timpului. Comparîndu-l cu Maupassant, îi acreditează trăsături specifice care îl definesc numai în parte. Celelalte îi rămîn străine, pentru că R. Lovera îl vede pe poet la dimensiunile acordate de critica timpului. Comparîndu-l cu Maupassant, îi acreditează trăsături specifice care îl definesc numai în parte. Celelalte îi rămîn străine, pentru că R. Lovera n-a cunoscut istoria literaturii și literatura noastră în toată intimitatea ei. Din cauza aceasta face afirmații care nu corespund întotdeauna adevărului. Astfel, vorbind de *Epigonii* lui Eminescu, susține că în cuprinsul lor poetul consideră că domitorul "Cantemir, «canta le armi». Ori realitatea este alta. Textul eminescian spune clar: „Cantemir eroind la planuri din cuțite și pahare”. În consecință, nu e vorba de arme războinice, ci de aranjamente politice pe care domnul Moldovei spera să le realizeze cu ocazia unor banchete de felul aceluia pe care l-a organizat la iarbă verde, în cinstea lui Petru cel Mare, în apropierea Iașului, la 1711.

Altă deficiență a studiului lui R. Lovera e că-i dă lui Al. Beldiman calificativul de „belicoso”, deși Al. Beldiman numai „belicoso” n-a fost. Dimpotrivă. Istoria literaturii îl cunoaște ca pe un om pașnic, potolită, care detestă actele brutale, violente. Mărturie în privința aceasta aduce faptul că deplînge cele întimplute în țară, la 1821. Nemulțumirea și-o manifestă în *Jalnică Moldovii întimplare*, ale cărei versuri înfățișează „stricarea țării” din punct de vedere social-politic, precum și decăderea ei economică.

Recunoscînd lui Eminescu o importanță deosebită în promovarea culturii și literaturii române, R. Lovera îl ascamîna cu Foscolo și Leopardi. Apropierea e îndreptățită, pentru că particularitățile pesimismului le împărtășesc deopotrivă. Impactul cu realitatea le-a provocat la toți trei dezgust față de viață, tendință de însingurare, neîncredere în viitor.

Ceea ce-l distinge pe Eminescu de italienii este strădania lui de a oferi compatrioților nu „o limbă ca un fagure miere”, ci una care să corespundă stadiului cultural al epocii. Pînă la marea poet, posibilitățile expresive ale limbii noastre literare nu se acoperă întotdeauna perfect cu fondul. Decalajele surprinse se datorează fie lipsei de concizie a cuvîntelor, fie instabilității lor formale. Cauzele imperfecțiunilor remarcate provin atît de pe urma absenței unei personalități autoritare care să impună forma corectă a termenilor, cît și a neologismelor de proveniență latină la care s-a recurs pentru a susține descendența romanică a limbii. Dacă, politic, intervențiile reținute sînt justificate, practic ele lasă de dorit. În urma dirijării lor deliberate, limba a suferit înfiș oprințarea latinistilor ca-

re o voiau aidoma limbii lui Cicero și o forțau să-și schimbe aspectul. Pe urmă au preluat-o romanticii de la 1848, care, în frunte cu V. Alecsandri, vroiau s-o îmbrace în haină populară. Cum și aceasta s-a dovedit a nu fi forma convenabilă dialogării comune, lui Eminescu îi revine meritul de a fi imprimat limbii valențe noi, capabile s-o propulseze pînă departe în timp. Restructurînd-o magistral, marele nostru poet i-a împlinit destinul, ridicînd-o la altitudinile artistice nebănuite.

Necesitatea unei primeniri expresive se simțea de mult. Devenise acută către sfîrșitul secolului al XIX-lea, cînd se înregistrau progrese notabile în toate domeniile. Rezultatul muncii creatoare trebuia cunoscut. S-a purces atunci la difuzarea lui prin intermediul unor termeni corespunzători care s-au inspirat, în parte, din lexiconul eminescian. În felul dat, poetul s-a dovedit a fi o prezență spirituală permanentă în viața poporului. Poezia lui s-a bucurat de o receptare masivă și continuă, ea fiind expresia cea mai desăvîrșită a posibilităților verbale ale limbii noastre.

R. Lovera recunoaște că, la mlădierea limbii române, Eminescu a contribuit din plin cu întreaga sa genialitate. Poetul nu s-a lăsat influențat de tendințele lingvistice ale timpului, ci și-a croit un drum pe care s-a dus pînă la împlinirea sonorității visate. A reușit, pentru că a persistat în clar-viziunea sa, neîntînd seama de condițiile grele, pe care le-a surmontat. Dacă evenimentul restrukturării a avut loc în limitele limbii române, aceasta nu înseamnă că manifestarea nu s-ar fi putut întimpla și în condițiile altor limbi, pentru că „dacă Eminescu ar fi fost educat în România sau în Franța, în Austria sau Germania, dacă ar fi moștenit sau adunat averi mai mari sau mai mici, dacă ar fi ocupat un post mai înalt sau mai mic în ierarhia statului, dacă ar fi întîlnit în viața sa sentimentală alte figuri umane, Eminescu ar fi rămas același” (R. Lovera, *La literatura rumena*, p. 102), și, în consecință, ar fi procedat la fel.

După R. Lovera, ea și după alți exegeți ai poeziei, trăsăturile specifice ale lui Eminescu sînt: melancolia și pesimismul. Sursa acestei atitudini e Schopenhauer. Urmele filozofului german se disting ușor în conținutul ritmicității versurilor poeziei. Totuși acesta nu-l urmează pe filozoful german întocmai, pentru că include în fluidul liricii sale mult element peisagistic. Natura diluează rigiditatea enunțurilor filozofice. Le face mai accesibile, mai apropiate. În plus, contribuie, uneori, la definirea mai exactă a sentimentelor încercate, la rotunjirea lor. Finalități similare are natura și în proza lui Sadoveanu. Ea suplinește, nu o dată, conținutul confesiunilor sau le face mai ușor de comunicat.

Pentru a-l proiecta cît mai veridic pe Eminescu pe fundalul timpului, R. Lovera îl alătură pe Lucașăruș poeziei românești de V. Alecsandri. Din paralela realizată scoate în evidență contrastul dintre cele două potențe lirice românești, observînd atît „l'olimpica serenită d'Alecsandri” („olimpica seninătate a lui Alecsandri”, cît și „il diluvio di neri pensieri che si arrabattano nella mente di Eminescu” (p. 114) („potopul de gînduri negre care se agită în mintea lui Eminescu”). Deși atitudinile sînt contrastante, ele se completează reciproc, întregînd imaginea realității cultural-literare specifice națiunii noastre de la sfîrșitul secolului trecut.

Traian CANTEMIR

CONSEMĂRI

● Supliment omagial

Cu ocazia comemorării Centenarului morții marelui poet, la Botoșani a apărut suplimentul omagial „Mihai Eminescu 100”, editat de ziarul „Clopotul” din localitate. Publicația, bogat ilustrată și realizată într-o reușită ținută grafică, include numeroase articole, studii, mărturii lirice și considerații critice semnate de creatori locali și de prestigioase personalități culturale din țară, care relevă în intervențiile lor unicitatea și complexitatea operei genialului poet, perenitatea valorii sale, prestigiul și aprecierea de care aceasta se bucură în țară și în lume.

Printre colaboratorii suplimentului se rețin numele acad. Radu Voinea și Al. Balaci, ale scriitorilor Marin Sorescu, Grigore Vieru, Adrian Păunescu, Anghel Dumbrăveanu, Andi Andrieș, George Macovescu, ale criticilor și istoricilor literari Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Constantin Ciopraga, Ion Dodu Bălan, Dimitrie Vatamaniuc, Mihai Drăgan. (I. B)

● „Cîntarea României”

În cadrul manifestărilor artistice incluse în Festivalul Național „Cîntarea României”, sălile Muzeului Județean și foaierea Teatrului Municipal au găzduit o selecție reprezentativă de artă plastică și artă populară, datorată creatorilor amatori din județ. Mai mult de 100 de lucrări de pictură, sculptură și artă decorativă, semnate de 80 de autori, sînt reunite în această expoziție sub aceeași aripă de gînd curat și dragoste pentru artă, pentru formă și culoare, pentru om și natură, pentru valoroasele noastre tradiții populare. Evaluînd momentul, se poate aprecia, atît la autorii „consecrații” de edițiile anterioare, cît și la mai tinerii sau nou veniții lor colegi în această expoziție — o mai mare diversitate tematică. Este lăudabilă abordarea figurii umane, a portretului, după cum, firese, ne bucură revenirea în competiție a picturii naive (secția de la Teatrul Municipal) care, așa cum știm, a impus pe plan național numele unor creatori din așezări sucevene, despre creațiile cărora s-ar putea „povesti” în mod aparte, avansînd deocamdată doar părerea că despre Gh. Sahlean, V. Ciocan, R. Puha, și D. Ciuhău vom auzi lucruri de o cuceritoare frumusețe.

Autorilor de pictură precum G. Măcu, E. Burlacu, B. Moroșanu, I. Csukat, C. Ungureanu, A. Constantin, G. Engelbert, I. Galanton, V. Siminiuc, D. Zăgan s.a., li se alătură complementar „graficienii” D. Catargiu, G. Ostafi, P. Salar, L. Nica, frații Brătioveanu, ale căror lucrări justifică aprecierea plusului de relief, culoarea și forța artistică a expoziției din actuala ediție.

Cele trei săli ale secției de științe naturale a Muzeului Județean au găzduit peste 370 de piese, ilustrînd meșteșugurile tradiționale practicate de cei 183 de creatori populari din toate zonele județului.

● Mihai Drîșcu —

intrare în amintire

Mă căutasem, revenind la Suceava părinților și obișnuiților, cu cîteva luni în urmă, dar atunci, din nu știu ce prea neînsemnate pricini, n-a fost să fie a ne întîlni. A fost să fie, în schimb, a-l vedea, într-o zi mohorîtă de aprilie, pe nedrept gătit în cernita haină. Ca pentru un ultim drum, tot aici, acasă.

Între noi, rostirile și fericitele petreceri, n-au mai putut avea loc, între noi a fost să fie doar muțenie și sare de la crimă. Plecase. De atunci, în răstimpuri, am revăzut cu ochiul amintirii momentele de plăcînte întîlniri din anii din urmă, ultima, cînd vorbele și tăcerile despre aceste lucruri se întîmplau cu doi ani în urmă la București, fiindu-mi încă vie. Ne-am întîlnit pe stradă, eu încercînd a-mi drămui timpul pînă la trenul de întoarcere spre casă, el, cu treburi după vesti culturale. M-a invitat cu insistență la o expoziție de pictură, la Muzeul de Artă, asigurîndu-mă că trenul meu o să aștepte. Îl știam un nevorbăreț, dar atunci m-a surprins bucuria lui de a mă fi întîlnit. Mi-a vorbit mult despre Suceava și despre artă. Nici sentimental nu-l știam și aveam senzația că nu are nostalgia meleagului natal.

Dar dincolo de aparenta-i muțenie și de închiderea în sine, se afla un suflet plin de simțire și de vibrație, vestile și întîlnirile cu cei din Succava fericindu-l. Și în expoziția aceea, cînd, privind lucrările, Mihai Drîșcu mi-a făcut observația că pictorul, deși trăiește de mulți ani în București, pictează tot imagini de-acasă, mi-am dat seama de iubirea lui pentru Bucovina și că sufletul lui tinjește.

Da, Mihai Drîșcu avea nostalgii și ne iubea pe toți. A scris puțin despre noi, dar cînd a făcut-o ne-a fixat exact dimensiunea. A pariat pe harul multor colegi tineri: sculptori, pictori, ceramisti, decoratori, investind încredere în evoluția lor. Avea darul scrisului doct, cu fraza plină de idei, avea ironie și eleganță, iubea vorba de duh, ridea potolii, de cele mai multe ori numai zîmbea.

Avea tot ceea ce i-ar fi fost necesar să-și continue viața, desăvîrșindu-se pe sine, bucurîndu-ne pe noi. De-acum încolo vom încerca să străpungem timpul tăcerii, pentru a înțelege semnul mare lăsat de Mihai Drîșcu, acest critic de artă atît de original și de drept.

Ion CARP FLUERICI

Virgil Parghel —

acuarelă și desen

Dilema întîietății picturii sau a desenului în artă pare a fi fost clarificată. Desenul în sine nu mai poate fi acceptat fără o anumită doză de picturalitate, cum pictura nu poate exista în afara implicării unei grafii ordonatoare.

Tot mai des, în ultima vreme, expozițiile așa-zise „de mapă” par a fi mai la îndemîna artiștilor, căci ele au meritul de a releva cîmpul de preocupări și investigații ale autorilor și darul de a rosti mai direct și proaspăt un mesaj.

Este cazul expoziției actuale a lui Virgil Parghel, deschisă la Galeria de Artă din municipiu, cuprinzînd o bogată suită de acuarelă și desene.

Fără să ne propună motive inspiratoare deosebite, aspectul dominator al grupajului este acela de plăcută și reconfortantă privește. Virgil Parghel știe să deseneze, adică forma are integritate și exemplară punere a motivului în poză, desenul lui este de o rivniță picturalitate, ceea ce face ca ochiul privitorului să fie învăluit de căldură. Atît portretul, cît și peisajele sînt configurale și construite cu înaltă virtuozitate, unele fără greșală, punerile în pagină aminîndu-ne de marii autori. Observate atent și îndelung, portretele, mai ales cele de copii, au gingășie, volumele rostindu-se și închegîndu-se în imagini printr-o valorație tonală discretă, umbra și lumina așezîndu-se în contraste de minim conflict, pe obiect. Autoportretele nu sînt doar „asemănări”, ci pretexte încercînd rezolvarea unor probleme de expresivitate, de surprindere a unor stări sufletești. Geometria ascunsă sub formele din natură echilibrează imaginea. Mai vechi sau mai noi, desenele și acuarelele lui Virgil Parghel ne conving că numai prin permanente exerciții în aceste notații și schițe un autor poate ajunge spre opere adevărate.

I. C. F.

Erată

● Dintr-o regretabilă eroare, la bibliografia lui Mihai Mihailuc (*Dictionar LXXIV*) au fost trecute volumele „Luna în felinar”, Ed. Kriterion, 1981, „Floare de hrișcă”, Ed. Kriterion, 1983 și „Dictionarul elementelor românești din documentele slavo-române 1374—1600”, Ed. Academiei, 1981, aparținînd scriitorului și lingvistului Corneliu Regus. Menționăm alte volume tipărite de M. Mihailuc: „Motanul de lingă poartă” (versuri), Ed. Kriterion, 1975, „Cuvînt despre cuvînt” (critică literară), Ed. Kriterion, 1983 și „Pod fără balustradă” (roman), Ed. Kriterion, 1988. Cerem celor doi autori și cititorilor scuzele de rigoare.

● Tot în numărul din luna aprilie a.c., în articolul *Bucovina și poezii săi*, în loc de Der Regenbogen (*Chestionarul*), se va citi Der Fragebogen (*Chestionarul*).

REALIZATORI : Ion BELDEANU, George DAMIAN, Viorel DĂRJA, Ion CARP FLUERICI, Mihail IORDACHE, Gh. LUPU, Marcel MUREȘANU, Ion PARANICI, Victor RUSU, Mircea TINESCU, Alexandru TOMA

Secretariat : Eugen DIMITRIU
Tehnoredactare : Valentin MILICI

COMITETUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ
ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ SUCEAVA
str. Mihai Viteazul nr. 48